

kými obtížemi, které činí správné rozvržení kontingentu mezi četné malé okresy. A to byla doba hlubokého, trvalého míru, doba ustálených hospodářských poměrů a pravidelného vývoje. Když tedy všeobecně uznávalo se v letech devadesátých, že rozvrh kontingentu je problém těžký, jest problém ten nyní za bouřných dob nesrovnatelně těžší. Za války celé kategorie živností neobyčejně rozkvetly, jiné živoří; jakmile nastanou poměry mírové, poměry ty se obrátí, tyto kategorie živností válkou příznivě nebo nepříznivě postižených nejsou však stejnoměrně po vší říši rozděleny; nejsou ani v témž okresu ve všech třídách rovnoměrně zastoupeny. Tyto neustálé změny vyskytují se však velice nestejnoměrně u jednotlivých berních společností; bude tedy třeba stálých změn jejich kontingentů. Kde však je záruka, že změny provedené budou odpovídati skutečným poměrům, že některé země nebo okresy nebudou nezaslouženě zatíženy daleko více než jiné?

Ve skutečnosti lze také stopovati veliké nesrovnalosti v zatížení různých okresů daní z výdělku; v této úvaze později v jiné souvislosti vrátíme se k této důležité otázce a projednáme ji obšírněji na základě konkrétních dat z posledních dvou let (1916 a 1917).

(Pokračování.)

Poznámky k otázce národohospodářské důležitosti léčivých a drogy skýtajících rostlin.

Dr. Rudolf Kuráž, Vídeň.

Dle úředních statistických přehledů ministerstva obchodu dovážela se do Rakousko-Uherska před válkou celá řada léčivých a drogy skýtajících rostlin, jež by se většinou lehce daly získati v zemi jednak pěstováním, jednak sběrem. Poněvadž bude po válce z různých důvodů nutno omeziti dovoz na míru nejnutnější a dovážeti vůbec jen ty suroviny, jichž opatření ve vlastní zemi není naprosto možno, nabývá právě skupina rostlin léčivých a drogy skýtajících zvýšeného významu národohospodářského. Jedná se zde o mnoho milionů, jež až dosud plynuly zbytečně do ciziny a jež při náležité organizaci zůstaly by z větší části právě našim malým a nejmenším zemědělcům. Pěstování a sběru těchto rostlin bude tedy nutno věnovati v budoucnu v českých zemích v nejvlastnějším zájmu daleko větší pozornost, než tomu bylo dosud.

Pro ulehčení přehledu rozdělme si rostlinné suroviny, jež pro naše stručné vývody přicházejí v úvahu, v tyto skupiny: I. Rostliny léčivé v užším slova smyslu. II. Rostliny olejnaté. III. Rostliny kořenné. IV. Rostliny průmyslové. V. Rostliny aromatické.

I. Rostliny léčivé.

Úřední statistika min. obchodu dělí tuto skupinu ve 2 podskupiny: 1. sušené léčivé rostliny a rostlinné části bez zvláštního označení (č. 154 statistického seznamu). — 2. Ostatní sušené rostliny a rostlinné části (č. 155 statist. seznamu). V těchto dvou podskupinách uvedeny jsou všechny léčivé rostliny a jejich části, jež se dnes vyskytují v obchodě s drogami.

Z první podskupiny (č. 154) bylo do Rakousko-Uherska dovezeno a odtud vyvezeno

a) dovoz:			b) vývoz:		
r. 1910 . .	10.987 q v ceně	966.866 K	r. 1910 . .	39.833 q v ceně	3.983.300 K
» 1911 . .	10.687 » »	908.416 »	» 1911 . .	39.150 » »	2.740.500 »
» 1912 . .	14.081 » »	1.323.642 »	» 1912 . .	36.109 » »	2.527.630 »
» 1913 . .	12.820 » »	1.165.168 »	» 1913 . .	35.912 » »	2.336.230 »

Z druhé podskupiny (č. 155) činil

a) dovoz:			b) vývoz:		
r. 1910 . .	13.271 q v ceně	650.289 K	r. 1910 . .	9605 q v ceně	566.695 K
» 1911 . .	16.625 » »	631.750 »	» 1911 . .	8659 » »	207.816 »
» 1912 . .	18.329 » »	696.502 »	» 1912 . .	5219 » »	138.304 »
» 1913 . .	23.569 » »	890.771 »	» 1913 . .	6509 » »	312.432 »

Z těchto čísel je zřejmo, že vývoz léčivých rostlin z Rakousko-Uherska byl značný; před válkou vyváželo se hlavně do Německa a Spojených států severoamerických. Vzhledem k tomu, že zejména v zemích koruny české roste planě řada léčivých rostlin v cizině velmi hledaných a dobře placených a že půdní i klimatické poměry jsou u nás pěstění léčivých a drogy skytajících rostlin příznivý, bylo by žádoucí, aby zejména malí zemědělci věnovali sběru, ale především pěstování léčivých rostlin zvláště nyní pozornost, jaké toto odvětví zemědělského podnikání zasluhuje.*)

*) K podpoře pěstování, sběru a využitování léčivých a drogy skytajících rostlin založilo ministerstvo orby r. 1910 odborný státní komitét pro země rakouské a přidělilo mu pro pokusy plochu 3 ha v Korneuburku u Vídně. Tento komitét studuje otázky související s pěstěním léčivých rostlin domácích i v úvahu přicházejících cizokrajných včetně jejich praktického upotřebení, dává interesentům zdarma semena a sazenice, potřebné návody k pěstování a sběru, sprostředkuje prodej sklizně atd. Vydává též vlastní sbírku praktických a vědeckých »Sdělení«. Z nepatrných počátků se činnost státního komitétu zejména v poslední době značně rozšířila. — V Čechách na význam léčivých rostlin upozornil m. j. Mg. Ph. H. Rüdiger u příležitosti IV. kongresu českých lékařů a přírodovědců. Na podkladě číselného materiálu upozornil pak kongres český odbor zemědělské rady pro království České na toto důležité odvětví zemědělské výroby. Zasluhou tehdejšího ministra orby dra Bráfa, který se o záležitost též osobně velmi zajímal, bylo při českém odboru zem. rady zřízeno odborné místo konsultanta pro pěstování léčivých rostlin, jež bylo obsazeno r. 1910 nynějším ředitelem státních kultur v Korneuburku, docentem Mg. Ph. Em. Senftem, jemuž se též za krátkou dobu činnosti podařilo v kruzích zemědělců vzbudit značný zájem o léčivé rostliny. Po smrti univ. prof. dra Mitlachera povolán byl však docent Senft ministerstvem orby do ústředního státního komitétu ve Vídni a místo konsultantské u českého odboru zemědělské rady nebylo od té doby obsazeno.

Při této příležitosti nutno též upozorniti na dosud z valné části nezužitkované přírodní bohatství Šumavy, odkudž by se mohly, při náležité organizaci, ročně vyvážeti ve velkém zejména: houby (hříbky nakládané, nasolené a sušené, holubinky, lišky, mlynářky, prstíčky, ryzce, klouzky, smrže, špičky a zelánky), ostružiny, brusinky, borůvky, jeřabiny, bezinky, trnky, plavuň, nátržník, arnika, puškvorec, hořký jetel, loupaný šípek a j.

II. Rostliny olejnaté.

Že pěstování rostlin olejnatých bude nutno po válce značně rozšířiti, je nesporno. V úvahu přicházejí především ony olejnaté rostliny, jichž pěstování jest u nás ode dávna známo a jež přes to se až dosud k nám ve velkých množstvích musely dovážeti. Jsou to:

Mák. Před válkou pěstoval se v Rakousku, dle statistických výkazů ministerstva orby, na ploše 8643 ha (průměr desíletí 1903—1912). Z toho připadalo na Čechy průměrně 5131 ha a na Moravu 1917 ha, t. j. většina osevní plochy. Celková osevní plocha nestačila arci zdaleka ke krytí potřeby. Bylo třeba dovážeti:

r. 1910	49.043 q v ceně	2,206.935 K
» 1911	43.751 » »	2,450.224 »
» 1912	35.753 » »	2,995.655 »
» 1913	32.978 » »	2,638.240 »

Vývoz v těchto letech byl zcela nepatrný. Uvedené číslice osvětlují zřetelně význam máku. — Mák dá se pěstovati s úspěchem též jako meziplodina řepy a mrkve; bylo by tudíž možno osevní plochu značně rozšířiti, aniž by se tím jiným kulturním rostlinám odnímala půda.

Len. Pěstoval se v Rakousku v posledních 10 letech průměrně na 55 392 ha, z čehož na Čechy připadalo 16.846 ha, na Moravu 9472 ha. Sklizené lněné semeno arci naprosto nestačilo potřebě. Důvoz činil:

r. 1910	353.980 q v ceně	12,389.300 K
» 1911	362.073 » »	15,202.142 »
» 1912	454.065 » »	17,060.723 »
» 1913	641.520 » »	18,289.787 »

Vývoz lněného semínka v této době činil pouze 39.988 q v ceně 1,466.096 K. Kromě semene dovážel se též lněný olej: 1910 za 2,869.888 K, 1911 za 3,805.551 K, 1912 za 6,157.846 K a 1913 za 4,022.683 K.

Důvoz lnu surového a třeného jakož i koudel je ohromný. — Národohospodářský význam pěstování lnu jako rostliny vláknité v Čechách a na Moravě — starých a proslulých to lnářských zemích — není zajisté třeba zvlášť zdůrazňovati. Naprostý nedostatek lněných tkanin za války poučil o důležitosti lnu měrou více než dostatečnou.

Konopí. V Rakousku pěstovalo se před válkou průměrně na ploše 23.186 ha, na nichž se sklídilo vedle vlákna 127.313 q konopného semene. Ke krytí potřeby bylo však nutno dovážeti (hlavně z Ruska) konopné semeno v r. 1910 za 648.432 K, 1911 za 1,353.940 K, 1912 za 695.200 K a 1913 za 2,803.536 K. Mnohem větší význam než jako rostlina olejnatá má konopí arci jako rostlina vláknitá. Tak dovezlo se na př. r. 1910 konopného vlákna za 7,304.321 K, 1911 za 9,738.024 K. — Bylo by v zájmu našeho zemědělství, kdyby povolané kruhy pěstování konopí v teplejších a před prudkými větry chráněných polohách věnovaly v budoucnosti zvýšenou pozornost.

Hořčice. Dovoz činil 1910 7928 q v ceně 270.554 K, 1911 10.541 q v ceně 341.932 K, 1912 5228 q v ceně 186.403 K a 1913 6125 q v ceně 227.205 K. Hořčice obsahuje 20—30% oleje, jehož výrobě se zejména v Rusku věnovala veliká péče. V Rusku hořčicového oleje, který má velmi lahodnou chuť, používají v době postní k maštění pokrmů. Velký význam má hořčicový olej k výrobě jemných mýdel, lékařských a kosmetických přípravků a jako speciální mazadlo pro rychle běžící stroje. — U nás pěstovala se hořčice až dosud celkem zřídka, tu a tam na Moravě. Na půdu a podnebí neklade zvláštních požadavků. R. 1917 platilo se ve Vídni za 1 kg hořčice 10—12 K (před válkou K 0.90—1.20).

Slunečnice. Zájem o ni vzrostl za války. V Rakousku pěstovala se až dosud jen ve Štýrsku, něco na Moravě. K nám dováželi se mnoho slunečnicového oleje z Ruska. Statistika však jej uvádí společně s olejem kukuřicovým a bukvicovým, takže není možno příslušná data zvlášť udati. Rozhodně by se doporučovalo vhodné druhy slunečnice v teplých polohách více pěstovat, než se dalo dosud. Slunečnicový olej je velmi chutný a jako omastek velmi vydatný; semena jsou výborným krmivem pro drůbež.

III. Rostliny kořenité.

Koření, jež by se v Rakousku dalo pěstovat (kmín, fenykl, anýz, koriandr, šafrán, paprika a kapary), dovezlo se v letech 1910—1913 18,206.700 kg za 22,278.296 K. Kromě kaparů mohly by se ostatní druhy, zejména arci prvé čtyry, v českých zemích s úspěchem pěstovat.

Kmín, fenykl, anýz a koriandr. Anýz a fenykl pěstoval se před válkou hlavně na Moravě a v Haliči. Na Moravě činila osevní plocha pro tyto dvě rostliny v roce 1913 58 ha, 1916 116 ha, 1917 57 ha. Kultury nacházejí se převážně v jižní Moravě. Tamtéž pěstuje se i kmín a koriandr; statistika však plochy neudává.

Před válkou (1910—1913) dovezlo se do Rakousko-Uherska kmínu a fenýklu za 7,264.858 K; za anýz a koriandr platilo se cizině ročně okrouhle 100.000 K. Z těchto dat je zřejmo, že by se musila věnovat pěstění jmenovaného koření velká plocha, měl-li by se dovoz aspoň z části nahradit. Zajímavé jsou ceny, jež se

r. 1917 ve Vídni platily: anýz stál 8.— K, fenykl 30.— K, koriandr 9.— K, kmín 150.— K jeden kilogram. I když po válce tyto ceny značně klesnou, možno přece tvrdit, že pěstování uvedených koření by při náležitých opatřeních mělo na dlouhou dobu zabezpečenou budoucnost.

Majoránka. Potřebuje se v ohromném množství jako koření zejména při výrobě uzenářského zboží. V teplejších a chráněných polohách dává dvě sklizně do roka. České a moravské zboží je zvláště ceněno a dobře placeno. Kdyby se pěstování majoránky věnovala u nás náležitá péče, mohlo by toto koření být vyváženo do celého světa. V r. 1917 platilo se za 1 kg 120.— K.

Šafrán. Za poslední 4 leta před válkou dovezlo se šafránu za 8,738.470 K. Stálo by jistě za to, podniknouti v teplých krajích pokusy s pěstováním této zajímavé rostliny. Dříve se šafrán v našich zemích pěstoval, v Čechách v »zlatém prutu« labském, a zejm. na Moravě, jak o tom dle Polívky (Rostliny cizích zemí) svědčí staré listiny a dosud zachovaná jména polních tratí — »šafranic«.

Paprika. Pěstuje se, jak známo, především v Uhrách, v okolí měst Szeged a Kalocza na ploše úhrnem asi 1880 ha. Pěstováním zabývá se na 2000 rodin. Roční sklizeň činí 25—30.000 q. Přes to bylo nutno papriku dovážeti, v roce 1911 za 1,085.920 K, 1912 za 1,408.728 K a 1913 za 2,140.467 K. Papriku při vhodném výběru druhů lze pěstovati celkem všude, kde se daří vinná réva. V českých zemích byla všeobecně známa již v XVI. století a v jižní Moravě pěstována ve velkém.

IV. Rostliny průmyslové.

Nejdůležitější z nich jsou: čekanka, tabák, štetka soukenická a kopretina starčkolistá a růžová.

Čekanka. V desíletém průměru pěstovala se v Rakousku na ploše 5065 ha; z toho nejvíce připadá na Čechy, totiž 4718 ha, z nichž se sklídilo 850.647 q. Čekanky se k nám před válkou dováželo velmi mnoho; tak v r. 1911 za 1,087.852 K, 1912 za 2,749.120 K a 1913 za 1,371.880 K. Vývoz byl zcela nepatrný. Vyčerpáním zásob kávy stoupl význam čekanky měrou netušenou a je jisto, že po válce bude čekanka jednou z nejdůležitějších zemědělských plodin vůbec.

Tabák. V letech 1910—1913 bylo dovezeno do Rakousko-Uherska tabáku a tabákových výrobků za 222,183.683 K. Domácí kultury kryjí zcela nepatrnou část spotřeby. V desíletém průměru pěstoval se tabák v Rakousku na ploše pouze 4659 ha, t. j. na 0.05% orné půdy. Na Halič (východní) připadalo 2712 ha, na Dalmacii 1535 ha, na Tyrolsko (jižní) 285 ha a na Bukovinu 127 ha. Vzhledem k ohromnému dovozu zdá se, že se finanční správa přec jen rozhodne pro rozsáhlé zavedení kultury tabáku též v jiných zemích. A tu by přišly též Čechy a Morava

podstatně na řadu. V Čechách pěstoval se tabák již v 16. stol. všeobecně, většinou arci jen v malém měřítku jako rostlina léčivá. Tabák hodil by se asi, podobně jako v Belgii, jak se o tom autor osobně přesvědčil, především pro malé až prostřední zemědělské podniky. Mohl by se státi pro české země užitečnou rostlinou nedozírného významu.

Štětka soukenická. Pěstovala se doposud v Horních Rakousích a Štyrsku. Dle statistiky min. orby činila osevní plocha v desítiletém průměru 525 ha, jež skýtalý sklizeň 108,846.000 kusů. Štětku pěstují zejména malí rolníci, poněvadž vyžaduje hojně ruční práce a značné péče. Nejlepší štětku soukenickou dodávají kultury jihofrancouzské. Ačkoliv spotřeba štětky v poslední době klesla, poněvadž se namnoze používá štětek umělých, zůstává přes to důležitou rostlinou průmyslovou, protože k některým manipulacím se mechanickými štětkami nahraditi nedá. Domácí produkce zdaleka nestačí; v letech 1910—1913 bylo nutno dovézt štětky soukenické úhrnem 782.100 kg v ceně 1,467.805 K. Nejlepší štětku soukenickou skýtají půdy písčité, bohaté kyselinou křemičitou. V našich zemích dala by se beze všeho pěstovati. Její příbuzné, štětka obecná, laločnatá a chlupatá, se vyskytují v Čechách, na Moravě i ve Slezsku planě.

Kopretina starčkolistá a růžová. Z usušených pupat a úborů těchto dvou kopretin vyrábí se známý prášek na hmyz. Vyváží se do celého světa. Světová spotřeba je stále větší. Pro Rakousko je prášek na hmyz důležitým předmětem vývozu. V letech 1910—1913 vyvezlo se z Rakouska prášku na hmyz za 11,587.660 K. Kopretina starčkolistá pěstuje se prozatím jen v Dalmacii a Istrii, v první zemi průměrně na ploše 1124 ha, v druhé na 163 ha. Sklizeň však světové spotřebě zdaleka nestačí. Až dosud byla domněnka, že pouze dalmatská a perská kopretina skýtá květy, jež rozpráškovány jsou s to usmrcovat hmyz. Tomu však tak není. Z pokusů, jež autor na přání státního komitétu k podpoře kultur léčivých rostlin v Rakousku v letech 1913—1917 v Korneuburku u Vídně provedl, vyplývá zřejmě, že i kopretina starčkolistá u nás vypěstovaná skýtá prášek na hmyz vyznačující se pronikavou toxicitou a vyrovnávající se v tom ohledu nejlepším reálním značkám obchodovaným. Důležitou je při tom okolnost, že kopretina starčkolistá, jako rostlina vytrvalá, vydržela v Korneuburku opětovné mrazy až -15°C bez poškození. Bylo by rozhodně účelno, kdyby i v českých zemích se podnikaly pokusy s pěstováním těchto dvou užitečných rostlin. Je velmi pravděpodobno, že by se našel mnohý kraj, kde by bylo lze kopretiny s úspěchem pěstovati. V Dalmacii staví kopretinu, pokud se rentability týče, hned za vinnou révu. Zejména kopretina růžová (perská) je rostlinou vděčnou a poměrně málo péče vyžadující. Skýtá sice prášek slabší, ale přes to zcela dobře upotřebitelný. Jednou založená kultura kopretiny vydrží několik let.

V. Rostliny aromatické.

Silice získané z různých aromatických rostlin nabývají v nej-různějších odvětvích průmyslových stále většího významu. Spotřeba jich stoupá měrou netušenou, tak zejména v průmyslu mydlářském, voňavkářském, k výrobě zubních a jiných toaletních vod (kolínské, po holení, k mytí hlavy atd.). Mnoho silic se spotřebuje k výrobě likérů a různých esencí, dále v průmyslu cukrářském, chemicko-farmaceutickém, k výrobě antiseptických a desinfekčních prostředků. Průmysl zpracovávající kůži používá silic, aby svým výrobkům dodal hebkosti a zlepšil jejich jakost; v neposlední řadě, aby bylo zabráněno plesnivění kůže. Velká množství silic se zkonsumují při výrobě laků, past na podlahu, leštidel, barev, pečetního vosku, dále v průmyslu keramickém, v klenotnictví, mikroskopii atd.

Do Rakousko-Uherska dovezlo se před válkou (v letech 1910 až 1913) silic celkem za 19,774.170 K, vývoz v této době činil pouze 3,252.330 K.

Je nesporno, že výroba silic je velmi důležitým odvětvím, jemuž by domácí průmysl v nejvlastnějším zájmu měl v čas věnovati bedlivou pozornost: zde by bylo široké a vděčné pole působnosti. Tím spíše, že mnoho aromatických rostlin se v Čechách a na Moravě výborně daří. Jsou to, vedle již uvedených (anýz, fenykl, kmín, koriandr, majoránka a hořčice), zejména: andělíka, celer, estragon, fialka, heřmánek, hysop, kopr, kozlík, libeček, máta peprná a kadeřavá, melissa, oman, pelyněk, petržel, polej, puškvorec, ruta, růže, šalvěj, dymian, vratička a j.

Ve Vídni, v únoru 1918.

Dávka ze jmění.

Dr. Otakar Ševčík.

(Dokončení.)

Praktické provedení dávky ze jmění představují si tak, že dávce bude podléhati každé jmění přesahující jisté dávky prosté minimum, které nutno z ohledu vyšší sociální spravedlnosti uznati, ač se tím technika ukládací velmi komplikuje.

Aby bylo pokud možná vyloučeno stěhování kapitálu z monarchie, je nutno, aby dávce podléhal majetek všech rakousko-uherských státních občanů bez ohledu na bydliště.

Subjektivní osvobození od dávky musí býti úplně vyloučena, takže nehledě k státu, zemím a obcím byly by od dávky osvobozeny jediné invalidní, nemocenské a pensijní pojišťovny a bratrské pokladny a poštovní spořitelna.

Objektivně osvobozena by byla jediné malá jmění, snad do výše 5—10.000 K.